

**28 SENTABR
2023**

**MAKTABGACHA
VA MAKTAB
TA'LIMI VAZIRLIGI**

**NIZOMIY NOMIDAGI
TOSHKENT
DAVLAT
PEDAGOGIKA
UNIVERSITETI**

**BADIIY TA'LIMNING DOLZARB MUAMMOLARI
INTEGRATSIYA VA ISTIQBOL TENDENSIYALARI
MAVZUSIDAGI ILMIY-AMALIY
KONFERENSIYA**

TOSHKENT – 2023

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
MAKTABGACHA VA MAKTAB TA’LIMI VAZIRLIGI**

**NIZOMIY NOMIDAGI
TOSHKENT DAVLAT PEDAGOGIKA UNIVERSITETI**

TASVIRIY SAN’AT kafedrası

**BADIIY TA’LIMNING DOLZARB MUAMMOLARI, INTEGRATSIYA
VA ISTIQBOL TENDENSIYALARI
Respublika ilmiy-amaliy anjumani**

**АКТУАЛЬНЫЕ ПРОБЛЕМЫ ХУДОЖЕСТВЕННОГО ОБРАЗОВАНИЯ,
ИНТЕГРАЦИЯ И ПЕРСПЕКТИВНЫЕ ТЕНДЕНЦИИ
Республиканская научно-практическая конференция**

**CURRENT PROBLEMS OF ART EDUCATION, INTEGRATION AND
PROMISING TRENDS
Republican scientific and practical conference**

28-sentyabr 2023-yil

Toshkent – 2023

УДК 894.375

**BADIIY TA'LIMNING DOLZARB MUAMMOLARI, INTEGRATSIYA VA
ISTIQBOL TENDENSIYALARI**

Respublika ilmiy-amaliy anjumani materiallari to'plami

Tashkilotchilar:

M.M.Qodirov, U.N.Nurtayev

Mas'ul muharrirlar:

D.J.Tulanova, M.Z.Xasanova

Tahrir hayati:

U.N.Nurtaev, S.F.Abdirasilov, N.X.Talipov, R.Sh.Xalilov, M.Axmedov

Mazkur to'plamda badiiy ta'limning dolzarb muammolari, integratsiya va istiqbol tendensiyalari hamda ta'lim va tarbiya berishning sifat va samaradorligini oshirishga oid ilmiy asoslangan taklif va tavsiyalar o'z aksini topgan. "Badiiy ta'limning dolzarb muammolari, integratsiya va istiqbol tendensiyalari" mavzusidagi ushbu anjuman materiallariga Abay nomidagi Qozog'iston milliy pedagogika universiteti, Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti, K.Behzod nomli Milliy respublika dizayn instituti, Toshkent Arxitektura qurilish universiteti, Termiz davlat universiteti, Chirchiq davlat pedagogika universiteti, Buxoro davlat universiteti, Samarqand davlat universiteti, Andijon davlat universiteti, Qo'qon davlat pedagogika instituti hamda respublikamizning boshqa oliy ta'lim muassasalarida faoliyat olib borayotgan professor-o'qituvchilar, katta ilmiy xodim izlanuvchilar, magistrantlar va talabalarning maqola va tezislari kiritilgan.

Mazkur to'plamga kiritilgan maqola va tezislarning mazmuni, undagi statistik ma'lumotlar va me'yoriy hujjatlar sanasining to'g'riligiga hamda tanqidiy fikr-mulohazalarga mualliflarning o'zlari ma'suldirlar. Ushbu ilmiy-nazariy konferensiya O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar vazirining 2023-yil 2-maydagi 118-sonli farmoyishiga muvofiq Nizomiy nomidagi Toshkent davlat pedagogika universiteti tomonidan tasdiqlangan rejaga asosan Professional ta'lim fakulteti Tasviriy san'at kafedrasidan o'tkazildi.

2023 yil 28 sentabr.

59	A.Karimova	Tasviriy san'at darslarida asarlarni badiiy tahlil qilish jarayonida talabalarni mantiqiy fikrlashini rivojlantirish	273
60	X.A.Халдаров	Некоторые цифровизации изобразительного искусства	280
3-sho'ba: PROFESSIONAL TA'LIMNI RIVOJLANTIRISH: YUTUQ VA ISTIQBOLLAR. 3-секция: РАЗВИТИЕ ПРОФЕССИОНАЛЬНОГО ОБРАЗОВАНИЯ: ДОСТИЖЕНИЯ И ПЕРСПЕКТИВЫ.			
61	N.Talipov D.Egamberdiyeva R.To'laganxodjayeva	Talabalar bilan ranglavhalar ishlashning individual metodlari	283
62	X. A. Turayev	Innovatsion yondashuv asosida chizmachilik fanini o'qitish metodikasini takomillashtirish	287
63	Н.Н.Талипов М.Рахмонжонова М.Неъматова	Бадий таълим орқали талабаларнинг ижодий фаолиятини ривожлантиришнинг креатив технологиялари	293
64	Sh. B. Nazirbekova	Tasviriy san'atda portret ishlash pedagogik texnologiyasi	297
65	D. N.Bo'riboyeva	Interfaol o'qitish metodlari va texnologiyalari asosida fazoviy tasavvurni rivojlantirishda ularga bog'liq omillar	302
66	L.M.Ibragimova	Chizmachilikni o'qitishda ba'zi interfaol metodlardan foydalanish	305
67	G'.A.Mambetkadirov	Tasviriy san'atda tarix mavzusi talqini	309
68	M.Z.Xasanova	Tasviriy san'at asarlarining kompozitsion tuzilishini tahlili, inter'er – fazo va atrof-muhit kompozitsiyasining asosi sifatida	312
69	N. I.Yuldasheva	Tasviriy san'at fanini o'qitishda manzara janrini qo'llanilishi	315
70	X.X.Ibragimov	Plenerda rasm ishlash orqali o'quvchilarning ijodkorlik faoliyatini rivojlantirish	320
71	M.B.Axmedov M.Z.Xasanova	Talabalarga qalamtasvir fanini o'qitishning nazariy asoslari	326
72	N.N.Abdusalomxo'jayev J.Axmatjonova	Illyustratsiya grafikasining bir turi sifatida	329
73	F.A.Nasrullayeva	Texnologiya fani darslarining samaradorligini oshirishga qaratilgan dolzarb vazifalar	332
74	D. E.Omonov	O'quvchilarning tarbiyasida tasviriy san'at va kompyuter texnologiyalarning o'rni va ahamiyati	336
75	D.E.Omonov	Tasviriy san'atda rangtasvir fanini yangi pedagogik texnologiyalar yordamida taqdimotni ko'rsatish usullari	340
76	S.T.Sobirov	Illyustratsiyalarning bolalar uchun nashr qilinadigan kitoblardagi vazifalari	344
77	X.A.Тураев	Чизмачилик фанидан дарс ва дарсдан ташқари мустақил таълимни ташкил этиш методикасини такомиллаштириш	350
78	X. A. Turayev	Innovatsion yondashuv asosida chizmachilik fanini o'qitish metodikasini takomillashtirish	355
79	X.X.Muratov	Talabalar mustaqil ta'lim faoliyatini tashkil etish va	362

2. Ziyomammedov B. Yangi pedagogik texnologiya: nazariya va amaliyot. –T.: Chinoz ENK, 2002. - 124 b.
3. Yo‘ldoshev J.G‘. Malaka oshirishning nazariy va metodologik asoslari. –T.: O‘qituvchi, 1998. - 208 b.
4. Pedagogik va axborot texnologiyalari: yutuqlar va istiqbollari Respublika ilmiy-amaliy konf. materiallari – T.: O‘zPFITI, 2003. – 250 b.
5. Tolipov O‘., M.Usmonboyeva. Pedagogik texnologiya asoslari. «Maktab va hayot» jurnaliga ilova. – T.: O‘zPFITI, 2003. – 32 b. 151.
6. Hasanov R.Tasviriy san‘at o‘qitish metodikasi. T.: O‘qituvchi.2006.
7. Hasanov R.Tasviriy san‘at asoslari. T.: O‘qituvchi. 2009.

Internetdan olingan Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. Bob Kizlik. Lesson Planning, Lesson Plan Formats and Lesson Plang‘ Ideas.. vvv. ADPRIMA kom.
2. Okolelov O.P. Distansionnoye obucheniye: sushnost, didakticheskiye osobennosti texnologii. http: vvv. lipesk. ru.legi

ILLYUSTRATSIYALARNING BOLALAR UCHUN NASHR QILINADIGAN KITOBLARDAGI VAZIFALARI

S.T.Sobirov

v.b.dotsent

CHDPU (Chirchiq)

ssobirov337@gmail.com

Annotatsiya

Maqolada illyustratsiyalarning kitob mazmuni va matnini yetkazishdagi turli vazifalari, illyustratsiya tufayli bolalar uchun kitob maxsus badiiy tuzilma sifatida qarala boshlangani, bolalar nashrlarida illyustratsiya va tasvirlarning nechog‘liq ahamiyatli ekanligi, bolalar uchun kitob nashrlarida bolalarning yosh xususiyatlarini hisobga olinishi kerakligi, bolalar uchun nashrlarda kitobdagi bezaklar va illyustratsiyalar rangining ahamiyati, har bir yosh guruhida rasm chizish va tasvirlashni idrok etish o‘ziga xos xususiyatlarga egali yoritilgan.

Аннотации

В статье рассматриваются различные функции иллюстраций в передаче содержания и текста книги, книга как особая художественная структура для детей, значение иллюстраций и изображений в детских изданиях, возрастные особенности детей в детских книгах, оформлении детских книг. и важность цвета в иллюстрациях, восприятие рисунка и изображения в каждой возрастной группе подчеркивается своими характеристиками.

Annotation

The article discusses the various functions of illustrations in conveying the content and text of the book, the book as a special artistic structure for children, the importance of illustrations and images in children’s publications, the age characteristics of children in children’s books, children’s book decorations and the importance of color in illustrations, the perception of drawing and depiction in each age group is highlighted with its own characteristics.

Kalit soʻzlar: illyustratsiya, idrok, kognitiv, toʻldiruvchi, tarbiyaviy, estetik, yosh xususiyatlari, illyustrator, estetik vazifa, muxarrir, nashriyot, gʻoya, idrok.

Ключевые слова: иллюстрация, познание, познавательная, дополнительная, образовательная, эстетическая, возрастные характеристики, иллюстратор, эстетическое задание, редактор, издатель, идея, познание.

Keywords: illustration, cognition, cognitive, complementary, educational, aesthetic, age characteristics, illustrator, aesthetic task, editor, publisher, idea, cognition.

Oʻsib kelayotgan yosh avlodni barkamol inson darajasida tarbiyalash borasidagi mavjud muommolarni xalq etish taʼlim va tarbiya samaradorligini zamon talablari asosida taʼminlash, uni dunyo talablari darajasiga olib chihishga erishish murakkab jarayon boʻlib, qadim zamonlardan buyon ushbu faoliyatga jamiyatning yetuk vakillari jalb etiladi. Mazkur holat yosh avlod tarbiyasi, uning tashkil etilishi mazmuni nafaqat shaxs kamoloti, balki jamiyat taraqqiyotini ham belgilashda muhim ahamiyatga ega ekanligini anglatadi.⁷⁴

Ilyustratsiyalar ishlashda bolaning yosh xususiyatlarini, idrokining oʻziga xos xususiyatlarini va kitobning bolaga taʼsir etish vazifasini hisobga olish kerak.

Ilyustratsiya kitob mazmuni va matnini yetkazishda, kognitiv, tarbiyaviy, estetik va bir-birini toʻldiruvchi vazifalarni bajaradi.

Kognitiv vazifasi predmet va hodisalarning tan olinishiga yordam beruvchi atrof olam voqeliklarini illyustratsiyalarda aks ettirish orqali taʼminlanadi.

Taʼlimiy vazifasi illyustratsiyalarning kitob mazmunining asosini tashkil etuvchi taʼlimiy gʻoya bilan bogʻliq. Ilyustratsiyada aks etgan muayyan holat oʻquvchi tomonidan matndan koʻra aniqroq tushunilib, koʻrgazmalilik orqali shaxsning emotsional sohasiga taʼsir etib, belgilar va ularning harakatlariga muayyan munosabatni shakllantiradi. Bu yerda illyustratsiya bolaga bu holat kitob matnida qanday taqdim etilishidan qatʼiy nazar, vaziyatga umumiy baho berishni taklif qiladi. Bundan tashqari, taʼlim funktsiyasi sodir boʻlmagan hodisalar va shaxslar oʻrtasidagi aloqalarni koʻrsatish orqali amalga oshiriladi.

Axloqiy va estetik tarbiyada badiiy tasvirning ahamiyati A. I. Herzen, V. G. Belinskiy va N. G. Chernishevskiy tomonidan qayd etilgan. Misol uchun, V. G. Belinskiy shunday deb yozgan edi: "Qarang bolalar kitobdagi suratlar qanchalik chanqoq! Agar kitobdagi suratlar matn mazmunini tushuntirib bera olsa, ular zerikarli matnni ham oʻqishga tayyor".

K. D. Ushinskiy – Bolalarni oʻqitish va tarbiyalash vositasi sifatida illyustratsiyalarni koʻrib chiqdi va illyustratsiyalar oʻzida bilim va badiiy tamoyillarni aks ettirish zarurligini taʼkidladi.

Estetik vazifasi uning bajarilish sifati bilan belgilanadi va bu yerda badiiylik mezonini muhim baholash mezoniga aylanadi. Koʻplab buyuk rassomlar oʻz isteʼdodini bolalar kitoblarida aks ettirdilar, bu esa oʻquvchilarni yuksak sanʼat

⁷⁴ Sobirov S.T, Sultanov X. E, Ismatov U. Sh. "Illustration and the Influence of Illustrator on Children's Understanding of Fairy Tales and Works of Art in Books". International Journal of Psychosocial Rehabilitation, Vol. 24, Issue 05, 2020 ISSN: 1475-7192. 02 Apr 2020

asarlari bilan tanishtirdi. Biroq, qator yorqin, yuqori badiiy nashrlar bilan birga, o'quvchi yosh xususiyatlarini hisobga olmagan, beparvolik, nomuvofiqlik bilan bajarilgan dizaynli va bir qator qiziqarli bo'lmagan kitoblar ham nashr qilingan.

Ilyustratsiyalarning to'ldiruvchi vazifasi - tasvirning matn haqidagi tushunchani kengaytirishi, biror qismni butun chegaralar doirasida ko'rsatish yoki aksincha, butunini butlovchi qismlar sifatida ifodalash qobiliyatiga bog'liqdir. Bundan tashqari, illyustratsiyalar o'quvchi uchun qo'shimcha tajribalarni shakllantirishga yordam beradi, bu esa bolalar uchun nashr qilingan kitoblarning shaxsning hissiy sohasiga ta'siri imkoniyatlarini kengaytiradi.

Kitob mazmunini idrok etishda illyustratsiya shu qadar ahamiyatliki, ba'zan kitob matnni yozish bilan emas, balki illyustratsiya tayyorlash bilan boshlanadi. Kitobning illyustratori matnni sharhlash zaruriyatiga duch keladi va u tasvirlagan illyustratsiyaga qarab kitob matnini yaxshiroq tushunish imkoniyati deb ta'kidlash mumkin.

Bolalar kitoblariga ishlangan illyustratsiyalarning bolalarga beradigan kayfiyat eng muhimi hisoblanadi. Asar yoki ertak qaxramonlarining g'amgin, kulgili, istehzoli, jiddiy kayfiyatlari illyustratsiyalar orqali osongina idrok etilib, kitobxonga u yoki bu qahramonga qanday munosabatda bo'lishni ko'rsatib turadi. Ma'lumki, maktabgacha yoshdagi va kichik maktab yoshidagi bolalar ertak mazmunini illyustratsiyasiz to'liq tushunmaydilar. Bolalar kitoblariga chizilgan illyustratsiyalar o'quvchining ertak yoki masal mazmunini nozik tushunish uchun yordam berishi mumkin.

Bolalar uchun illyustratsiyalar tayyorlashda bolalarni yaxshilab o'rganish va ularga ehtiyotkorona e'tibor berishni talab qiladi. Ilyustratsiyalarni nashrga tayyorlashdan oldin rassom asarni o'qib chiqishi kerak. Rassom va muharrir birgalikda tasvirlash g'oyasini ishlab chiqadi: illyustratsiya va turli bezak elementlari yordamida asar mavzusi va g'oyasi aks ettiriladi. Keyin illyustratsiyalar sonini aniqlash kerak. Bolaning yoshi qancha kichik bo'lsa, shuncha ko'p tasvir bo'lishi kerak. Masalan maktabgacha yoshdagi bolalar uchun-rasm kitoblar va vizual nashrlar nazarda tutilmoqda. Boshlang'ich sinf o'quvchilari xilma-xillikni yoqtiradi. Ilyustratsiyalar ishlashda asosiy belgilar, atrof-muhit (shahar, qishloq, xona, va boshqalar)ga e'tibor qaratish kerak. Matn va illyustratsiya o'zaro aloqada bo'lishi kerak. Yosh o'quvchilar uchun yozilgan asarlarda illyustratsiyalar barcha belgilar asosida chizilgan bo'lishi kerak. Katta odamlar uchun illyustratsiyalar umumlashtirilishi mumkin, barcha belgilarga alohida e'tibor berib tasvirlanishi shart emas yoki ularni umumlashtirib tasvirlash mumkin.

Ayni paytda, grafika san'atining o'ziga xos murakkabliklari ham mavjud. Bir qarashda juda oddiy tuyulgan bu tasviriy san'atning turi aslida undagi shartliliklar tufayli murakkabdir. Unda bir rang bilan, odatda, qora rang bilan chiziqlar vositasida oq qog'oz sathida rang va uning turlari, borliqdagi voqea va hodisalar tasvirlanadi.⁷⁵

⁷⁵ Asqarali Sulaymonov, Ne'mat Abdullayev. "Tasviriy san'at" Umumiy o'rta ta'lim maktablarining 7- sinf o'quvchilari uchun darslik. 2-nashri. G'afur G'ulom nomidagi nashriyot-matbaa ijodiy uyi. Toshkent-2007y. 59-b.

Bolalar uchun nashrlarda kitobdagi bezaklar va illyustratsiyalar rangli yoki oq-qora bo'lishi ham muhim ahamiyatga ega. Bolalar kitoblari rangli nashr qilingani maqul, lekin oq-qora rangda ishlangan illyustratsiyalar ham mazmun va ertakdagi kayfiyatni ochib bera olsa shuning o'zi yetarli. Asl voqeylikni aks ettirish muhim ahamiyatga ega.

Bolalar uchun nashr qilinayotgan kitob to'plam bo'lsa ham, betartib bo'lmasligi uchun illyustratsiyalar bitta rassom tomonidan tayyorlanishi ta'minlanishiga harakat qilishimiz kerak. Muharrir tasvirni-ranglar sxemasining realizmini, shakllarning xaqqoniy ekanligini baholay olishi kerak. Yosh bolalar uchun tasvirning asosiy qismiga urg'u berish kerak. Asosiy unsurlar atrofida bo'shliq bo'lishi kerak. Kichik yoshdagi o'quvchiga asosiy narsa ajratib ko'rsatilmaz ekan-hamma narsa uning uchun muhim bo'lib ko'rinadi va asosiy mazmundan chalg'ib ketadi. Birinchi yoki ikkinchi rejadagi belgilar va umuman atrofdegilar bo'lishi kerak. Birinchi navbatda biz g'oyaga e'tibor qaratishimiz kerak. Bolalar uchun nashrlarda illyustratsiyalarning aniqligiga etibor qaratishimiz lozim – ertakda yettita echki bor deyilsa, yettita echki bo'lishi kerak.

Har bir yosh guruhida rasm chizish va tasvirlashni idrok etish o'ziga xos xususiyatlarga ega.

Maktabgacha yoshdagi bola eng avvalo atrofidagi narsalarga, eng oddiy hodisalarga qiziqadi. Bola e'tiborini atrofidagi narsalarga odamlar va hayvonlarning rasmlariga qaratadi. Bolalar kattalardan asosiyni ikkinchi darajadan ajrata olmasligi bilan farqlanib turadi.

Maktabgacha yoshdagi bolalarda mantiq - fakt va taassurotlarni bevosita taqqoslashga asoslangan mantiq bo'ladi. Shu sababli bunday o'quvchilar uchun illyustratsiyada ko'pincha detallar o'rnatiladi va tasvirlar umumiy tarzda tuziladi.

Maktabgacha yoshdagi bola tomonidan rasm va illyustratsiyalar voqelikning aniq in'ikosi sifatida, deyarli voqelikning o'zi sifatida qabul qilinadi. Shuning uchun tasvirlar tanib olinadigan va tushunarli, statik bo'lishi kerak.

Katta maktabgacha tarbiya yoshidagi bolalar harakat dinamikasiga qiziqadilar.

Boshlang'ich maktab yoshidagi bolalar o'z atrofidagi dunyo haqidagi ma'lumotlarga, qahramonlarning harakatlariga baho berishga moyil bo'lishadi. 12-13 yoshli bolalar voqea va hodisalarning asl mohiyatiga qiziqadilar. Bu rassomga voqeani ikki va undan ortiq illyustratsiyada mantiqiy taqdim etish yo'li bilan boshlanishi va oxiri, sababi va ta'sirini bog'lash, nafaqat tashqi tomonini, balki hodisaning mohiyatini ko'rsatish imkonini beradi. Bu yoshdagi bolalar uchun illyustratsiyalar mazmuni ularning qahramonlar haqidagi g'oyalari bilan bog'liq.

Ilyustratsiyaning umumiy tamoyillari muhim ahamiyatga ega. Afsuski, muharrirlar har doim illyustratsiyalar mavzularini aniqlashda ishtirok etmaydi va chizmalarni baholash va tanlash jarayoning eskizlarni topshirish bosqichida ishtirok etadi.

Ilyustratsiyalarda qahramonlarning kayfiyatini ochib berish, ularning xatti - harakatlarining ayrim, matn bilan ifodalab bo'lmaydigan jihatlarini ko'rsatish mumkin.

Badiiy asarlardagi illyustratsiya matn bilan chambarchas bogʻliq boʻlib, uning mazmunini tushunishga yordam beradi. Bolalar kitobida bunday illyustratsiyalarning asosiy vazifalari informatsion va qoʻshimcha hisoblanadi. Rasm chizish bolaga tasavvur qilishga, voqealarni ochib berishga yordam beradi. Illyustratsiya asar qaxramoning kiyimini, manzarasini, shahar yoki qishloqning koʻrinishini koʻrsatib berdi va bolani kitobda tasvirlangan dunyoni koʻrgazmali aks ettirish bilan tanishtiradi.

Illyustratsiya bilan matn oʻrtasidagi bogʻliqlikni aniqlashda detallarga alohida eʼtibor berish kerak. Masalan, qahramon kiyimini tasvirlashda illyustrator yorqin ranglardan (qizil, sariq) foydalanish kerak. Qahramonlarni oq-qora rangda tasvirlamaslik yaxshiroqdir. Bolalar aniq detallarga munosabat bildirib, ularni osongina tanib oladilar va ular asosida predmetlar, hodisalar va belgilarni aniqlaydilar. Shu sababli detal koʻrgazmali boʻlishi va matnni illyustratsiyaga bogʻlashi kerak.

Badiiy asarlar va ertaklarda matn mazmunini tushunishga uni toʻldirishga, matnda toʻliq xarakteri ochib berilmagan qahramonlar xarakterini ochib berishga illyustratsiyalar yordam beradi. Maktabgacha yoshdagi bolalarga qahramonlar xarakterini idrok qilish baʼzan qiyin boʻladi. Hikoya yoki ertakning mazmunini ifodalovchi illyustratsiya bolaga hikoyaning mantiqiy boʻlishiga yordam beradi.

Bola yorqin, rang-barang tasvirlardan xursand boʻladi, boladagi samaradorlik, rasimga oʻyin munosabatida boʻlish bilan ajralib turadi. Shunga qaramay bolalar rasmdagi asosiy narsani qiynalib ajratadi, aksariyat hollarda tafsilotlarni nomma-nom sanab berishi mumkin, lekin asl mazmunini toʻliqligicha idrok eta olmaydi.⁷⁶

Oʻquv kitobidagi tasvir bolalarning atrofdagi dunyo haqidagi bilim va tasavvurlar tizimini shakllantiruvchi matn bilan birga kognitiv, toʻldiruvchi va estetik vazifalarni ham bajaradi. Demak, bolalarning barcha badiiy va oʻquv kitoblarida tasvir va illyustratsiyalar bor. Ularning vazifalari xilma-xildir. Ular matnni tushuntirishga koʻmaklashadi va oʻquvchi mazkur tushunchalar bilan tanishishini osonlashtiradi. Misol uchun, "Ur toʻqmoq" ertagini oʻqiyotgan oʻquvchi toʻqmoqning qanaqa koʻrinishda boʻlishini illyustratsiyada berilgan tasviri aniqligi va ravshanligi bilan tushunib oladi.

Bundan tashqari oʻquv kitoblarida qanchadan qancha bola uchun notanish sayyoralar, yovvoyi hayvonlar, meva –sabzavotlar, suv osti saltanati, avtomobil olami, binolar, oʻsimliklar xullas juda koʻplab narsalarning tasvirlari mavjud. Illyustratsiyalar bolaga oʻqiganlarini tushunishga yordam beradi. Tasvirlar asosiy matndan uslubiy jihatdan farq qilmaydigan batafsil sarlavhalar bilan taʼminlanadi. Bolalar uchun nashr qilinadigan kitobning dizayni oʻziga xos boʻladi. Uning eng muhim elementi sifatida illyustratsiya oʻrin oladi.

Gʻarbiy Yevropada rasmiy kitoblar XV asrda paydo boʻladi. Oʻsha davrda bosmaxonalar ochila boshladi. 17-asrda Yan Amos Komenskiyning (1592-1670)

⁷⁶ Sobirov S.T, Sultanov X. E, Ismatov U. Sh. "Illustration and the Influence of Illustrator on Children's Understanding of Fairy Tales and Works of Art in Books". International Journal of Psychosocial Rehabilitation, Vol. 24, Issue 05, 2020 ISSN: 1475-7192. 02 Apr 2020

"Suratlarda sezuvchi narsalar dunyosi" kitobi nashr etildi. O'sha vaqtdan beri hozirgacha bolalar nafaqat alifbodan, balki rasmlardan ham o'rgana boshladilar.

Shunday qilib bolalar uchun nashrlarning alohida nashrlar to'plami sifatida shakllanishida illyustratsiyaning o'rni beqiyos, chunki illyustratsiya tufayli bolalar uchun kitob maxsus badiiy tuzilma sifatida qarala boshladi. Olib borilgan izlanishlar shuni ko'rsatadiki maktabgacha yoshdagi bolalarning matnni illyustratsiyasiz idrok etish samaradorligi deyarli ikki barobar qisqaradi. Bolalar kitobidagi illyustratsiya va so'z uzviy bog'langan holda bo'ladi. Ularni bir biridan alohida holda bajaradigan funksiyasi pasayadi. Bolalar kitobidagi illyustratsiya tarixi bir necha asrlarga borib taqaladi. Kitob biznesining rivojlanishi illyustratsiyaning rivojlanishi bilan bog'liq. Illyustratsiya bolalar uchun kitob tarkibiga uning zarur elementlaridan biri sifatida kirib bordi. Yuqorida qayd etilgan ma'lumotlardan ko'rinib turibdiki bolalar nashrlarida illyustratsiyalarning o'rni beqiyos.

Foydalanilgan Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati ro'yxati

1. Sulaymanov A. , Abdullayev N. "Tasviriy san'at". 7-sinf uchun darslik-2006y.
2. Sobirov S.T, Sultanov X. E, Ismatov U. Sh. "Illustration and the Influence of Illustrator on Children's Understanding of Fairy Tales and Works of Art in Books". International Journal of Psychosocial Rehabilitation, Vol. 24, Issue 05, 2020 ISSN: 1475-7192. 02 Apr 2020. 3526-3533 p
3. Гурович Л. М. "Бола ва китоб". Москва: Просвещение, 2002.
4. X. Sultanov. "Rangtasvir" (Akvarda natyurmort ishlash). O'quv qo'llanma T.: "VNESHINVESTROM" MChJ, 2019
5. X. E. Sultanov, S. T. Sobirov. "Tasviriy san'at o'qitish metodikasi". O'quv qo'llanma. Toshkent. "ISHONCHLI HAMKOR" 2021.
6. К .В. Макарова. Особенности детской книжной иллюстрации и ее отличия от взрослой. Культура и образование.
<https://cyberleninka.ru/article/n/osobennosti-detskoy-knizhnoy-illyustratsii-i-ee-otlichiya-ot-vzrosloy>
7. S.T.Sobirov. "Tasviriy san'atda atamalarning izohli lug'ati". "Poytaxt exclusive" nashriyoti. Toshkent – 2021.
8. Sobirov S.T. "Some factors that impede the development of students' creative abilities in fine art classes". Asian Journal of Research № 1-3, 2020, ISSN 2433-202x. 2020 yil. 214-218 b.
9. Sobirov S.T. "Importance of illustrations for perception of content of the book". European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences. Volume 8 Number 4, 2020 Part II ISSN 2056-5852. 98-101 b.

Elektron ta'lim resurslari

1. www.cspi.uz
2. www.tdpu.uz
3. www.pedagog.uz
4. www.Ziyonet.uz
5. www.edu.uz